

Školní program boje se šikanou

(příloha minimálního preventivního programu)

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování = opakující se, nepoměr sil, cílené, nepříjemné, dlouhodobé, záměrné, bezmoc.

Zmapování situace

Třídní učitelé, vychovatelka a vedoucí kroužků mapují situaci ve třídách, využívají k tomu komunitní kruhy, rozhovory, diskuse se žáky či individuální pohovory. K dispozici je schránka důvěry či konzultační hodiny s pedagogickými pracovníky školy.

Motivování pedagogů

Pedagogové úzce spolupracují a předávají si potřebné informace.

Společné vzdělávání pedagogů

Pedagogové mají zájem se dále vzdělávat, po absolvování DVPP si předávají nově získané informace/zkušenosti.

Užší realizační tým

ředitelka škol/výchovný poradce:	Mgr. Jitka Bulvová, MBA
třídní učitelé:	Mgr. Jitka Bulvová, MBA
	Mgr. Petra Przywarová
	Lucie Vašutová, DiS.

Společný postup při řešení šikanování

I. Počáteční šikana:

- odhad závažnosti a formy šikany
- rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili a s oběťmi
- nalezení vhodných svědků
- individuální rozhovor se svědky šikany
- ochrana oběti šikany
- předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru
 - a) metody usmíření – rozhovor s oběťmi a agresorem
 - b) metody vnějšího nátlaku – rozhovor s agresory
- realizace vhodné metody
 - a) metoda usmíření
 - b) vnější nátlak – výchovný pohovor, komise s agresorem a jeho rodiči
- třídní hodina
 - a) efekt metody usmíření
 - b) oznámení potrestání agresora
- rozhovor s rodiči oběti
- třídní schůzka
- práce s celou třídou

II. Pokročilá šikana (skupinové násilí)

- první kroky pomoci
 - a) bleskový odhad závažnosti a formy šikan
 - b) bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
- příprava podmínek pro vyšetřování
 - a) zalarmování pedagogů a informování vedení školy
 - b) zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
 - c) pokračující pomoc obětí (přivolání lékaře...)
 - d) oznámení policii, navázání kontaktu s OSPODem, specialistou na šikanování
 - e) informace rodičům
- vyšetřování

- a) rozhovor s obětí a informátory
- b) nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků
- c) individuální, případné konfrontační rozhovory se svědky
- d) rozhovor s agresory, případné konfrontace mezi agresory

! nikdy nekonfrontovat agresora s obětí

- náprava

- a) metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

Primární prevence ve výuce

Třídní učitelé sledují vztahy ve třídě/třídách, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu. Každá třída si na začátku školního roku projedná /stanoví třídní pravidla a řídí se jimi. Žáci jsou poučeni o tom, co je a co není šikana, na koho se mají obrátit, mají-li na šikanu podezření. Učitelé se soustředí na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytváří bezpečné prostředí školy.

Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování

Pracovníci školy/vedoucí kroužku provádí prevenci i přestávkách (dozory) a při všech činnostech organizovaných školou. Žák i rodiče mají možnost konzultace u výchovné poradkyně školy.

Ochranný režim (školní řád, dohledy)

Ochranný režim je zajištěn a garantován řádem. Školní řád stanoví pravidla chování ve škole, zakazuje násilí žáků vůči spolužákům a stanoví způsob potrestání. Žáci jsou v dané oblasti poučeni třídními učitelkami. Pedagogičtí pracovníci provádějí účinný dozor.

Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou informováni pomocí webových stránek o programu šikanování. Jsou seznámeni se základnímu projevy šikanovaného dítěte, vědí, že se mohou v případě podezření obrátit na třídního učitele či výchovného poradce.

Školní poradenské služby

Třídní učitelé pořádají pravidelné konzultace nebo třídní schůzky, rodiče si mohou domluvit schůzku s výchovným poradcem.

Spolupráce se specializovanými zařízeními

Škola spolupracuje s PPP, SPC, OSPOD, Mimoza, Policií ČR

Vztahy se školami v okolí

V případě potřeby je naše škola připravena spolupracovat na řešení šikany se všemi zúčastněnými. Úzce spolupracujeme s mateřskou školou. Klademe důraz na bezpečný přechod našich dětí/žáků do 1.respektivě 6.třídy do škol v našem okolí.

Školní program boje se šikanou je zpracován na základě těchto dokumentů:

- metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci řešení šikany ve školách a školských zařízení (č.j. MŠMT-21149/2016)
- metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (dokument MŠMT č.j. 21291/2010-28)
- vyhlášky MŠMT č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školských zařízeních

dne: 31.7.2023

vypracovala/schválila: Mgr. Jitka Bulvová, MBA ředitelka školy

PŘÍLOHA 1: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

POZN: (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je se dělají „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi „otloukánka“. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace ...

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Svým způsobem platí „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési

alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

PŘÍLOHA 3: Informace pro rodiče o programu školy proti šikaně

Vážení rodiče,

i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi - rodiči. Prosíme Vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele či ředitelku školy). Využít lze také naši schránku důvěry, která je k dispozici na chodbě vedle schodiště.

Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.

Děkujeme za Vaši podporu.

Mgr. Jitka Bulvová, MBA ředitelka školy